

De vaste commissie voor Financiën heeft op 9 december 2015 een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Financiën over zijn brief van 13 november 2015 betreffende zijn reactie op het rapport van de werkgroep Discontovoet 2015 (Kamerstuk 29 352, nr. 6).

De voorzitter van de commissie,
Duisenberg

De griffier van de commissie,
Van den Eeden

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het rapport van de werkgroep discontovoet 2015 en de kabinetsreactie. Zij waarderen het werk van de commissie maar hebben toch nog een aantal vragen.

In hoeverre vindt u een standaardisatie van de discontovoet gewenst? Wat zijn de «uitzonderlijke omstandigheden» die het kabinet vraagt voordat er van de discontovoet afwijken kan worden? Wie stelt vast of aan die dwingende omstandigheden voldaan is?

Desondanks kiest de werkgroep voor een aantal sectoren waarbij voor een aangepaste discontovoet gekozen wordt. Waarom zijn juist deze sectoren structureel anders van aard? Is de lijst met aangepaste discontovoeten wat de Minister betreft uitputtend? Is wat de werkgroep betreft deze aangepaste discontovoet structureel of verwacht men dat de gekozen discontovoet op langere termijn dichterbij de «uniforme discontovoet» zal komen te liggen?

Waarom wordt er bij fysieke projecten waarbij alleen sprake is van vaste kosten en niet van baten uitgegaan van een discontovoet van 1%?

Wat betreft projecten van infrastructurele aard wordt gekozen voor een hogere discontovoet. Betekent dit dat zij relatief onaantrekkelijker worden dan andere projecten?

Waarop is de jaarlijkse prijsstijging van 1% van natuur gebaseerd? Kunt u zich vinden in deze gekozen prijsstijging?

De Minister geeft aan dat aanpassing van de discontovoet mogelijk is wanneer er sprake is van «andere duidelijke indicaties van veranderende rentes of risicopremies». Wat wordt hier concreet mee bedoeld? Wie bepaalt dit? Wordt hierbij puur het advies van het CPB afgewacht? Hoe wordt omgegaan met een drastische economische crisis of een onverhoopte voortzetting van Quantitative Easing?

De commissie adviseert geen onderscheid te maken tussen de discontovoet bij kosten en baten uit praktische overwegingen. Verwacht de commissie of de Minister dat in de toekomst, met meer onderzoek, dit onderscheid wel gemaakt zou kunnen worden?

Worden de ex ante vereiste rendementen ook ex post gecontroleerd of deze reëel bleken?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

De leden van de PvdA-fractie zijn verheugd met het doorwrochte rapport van de werkgroep discontovoet. De leden van de PvdA-fractie hebben nog wel een aantal vragen naar aanleiding van het overnemen van de adviezen van de werkgroep door het kabinet.

De bijgestelde discontovoet is lager dan zijn voorganger. De leden van de PvdA-fractie vragen welke projecten, die bij de oude discontovoet van 5,5% onrendabel bleken op grond van een Maatschappelijke Kosten-Baten Analyses (MKBA), volgens de nieuwe discontovoet van 3% wel maatschappelijk rendabel zijn geworden. Is hier een overzicht van te geven? Is er in algemene zin een overzicht te geven van MKBA's en de

maatschappelijke rendementen die daaruit volgden? Meer in het algemeen stellen de leden van de PvdA-fractie de vraag of de fors lagere discontovoet aanleiding geeft om het beleid ten aanzien van overheidsinvesteringen te heroverwegen.

De leden van de PvdA-fractie vragen zich af waarom er bij onderwijs een discontovoet gehanteerd wordt die gelijk is aan het private rendement op onderwijs. Is de Minister het met de leden van de PvdA-fractie eens dat het opschroeven van de rendementseis voor investeringen in onderwijs, waardoor minder onderwijsprojecten rendabel worden, een politieke uitspraak betreft, dit in tegenstelling tot wat beweerd wordt? Waarom zou bij toepassing van de nieuwe discontovoet van 3%, terwijl het verwachte private rendement 5% bedraagt, het onderwijs «onterecht een geldmachine» worden? Ook vragen de leden van de PvdA-fractie een beschouwing van het publiek- versus het maatschappelijk rendement. Wat betekent dit voor het disconteren van de baten van onderwijs?

De leden van de PvdA-fractie vragen zich af wat de ontwikkeling van de uitgaven aan zorg betekent voor de relatieve prijs van zorg. Kan de Minister ingaan op het verschil tussen de economische groei en de ontwikkeling van de zorguitgaven de afgelopen decennia? Is technologische vooruitgang in de medische wetenschap kostenbesparend gebleken of kostenverhogend? Is de stijging van de uitgaven aan zorg in het verleden te interpreteren als indicator dat de vraag naar gezondheid en zorg relatief is toegenomen? Wat zal er naar verwachting in de toekomst gebeuren met de relatieve vraag naar gezondheid en zorg? Wat adviseert de werkgroep op het gebied van preventie? Betreft het hier een voor het individu te diversificeren of te verzekeren risico? Wat betekent dat voor eventueel afwijken van de voorgestelde aanpak?

De leden van de PvdA-fractie constateren dat met 3% bij MKBA's een discontovoet gaat gelden die erg overeenkomt met de discontovoet die Nederlandse huishoudens hanteren op hun activa. De 2,94% zoals geconstrueerd in de bijlage door het CPB. Kan de Minister deze gelijkennis toelichten? Kan daarbij worden ingegaan op de verschillen in kosten van – en toegang tot kapitaal en verschillen in investeringshorizon tussen burger en overheid? Geeft dit geen aanleiding om voor de overheid een lagere rendementseis te stellen?

Voor pensioen wordt voor de hele lange termijn met de Ultimate Forward Rate (UFR) gerekend. De leden van de PvdA-fractie vragen een beschouwing op de verschillen tussen de UFR, de lange disconteringsrente bij pensioenfondsen en de discontovoet.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat ervoor is gekozen om de discontovoet op lange termijn niet te laten dalen zoals in veel andere landen wel het geval is. Waarom is hiervoor gekozen? Het valt op dat er voor andere landen weinig verband lijkt te zijn tussen de hoogte van de discontovoet en het al dan niet aflopen ervan. Deze leden vragen de Minister hoe de keuze voor een stabiele discontovoet zich verhoudt tot het trapsgewijze aflopen in Noorwegen en het VK tot niveaus onder de 3%. Zijn er argumenten die juist in Nederland aanleiding zijn voor een constante termijnstructuur, in afwijking van andere landen?

De leden van de PvdA-fractie merken op dat er argumenten bestaan om voor onomkeerbare negatieve externe effecten op lange termijn een aangepaste discontovoet te hanteren. Dit kan bijvoorbeeld spelen rondom behoud van openbare ruimte, behoud van monumenten, het verzekeren van waterveiligheid en het tegengaan van klimaatverandering. De leden van de fractie van de PvdA constateren dat er bij deze aanpassing voor

bepaalde projecteffecten die een verzekering kunnen vormen tegen onomkeerbare, negatieve lange termijn doorwerkingen geen afwijkingen van de standaardwaarde van 3% wordt voorgesteld. Waarom is er nu gekozen om deels rekening te houden voor onomkeerbaarheden via de relatieve prijzen, bij natuur en via CO₂ maar deels ook niet? Dit in tegenstelling tot de voorheen breed geldende verlaagde discontovoet. Past een bredere afwijkingsmogelijkheid niet juist aan de oproep voor een prudente aanpak? Is een lagere waarde dan 3% voor projecten die bijvoorbeeld klimaatverandering tegengaan onder de voorwaarde van prudentie niet toch soms wenselijk? Zo nee, waarom niet? Zo ja, in welke gevallen zou dit als valide worden bestempeld?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het rapport werkgroep discontovoet 2015.

Gaat de Minister de discontovoet wederom aanpassen wanneer de reële risicovrije kapitaalmarktrente weer gaat stijgen? Hoe gaat de Minister in de toekomst om met investeringen in het onderwijs? Worden deze bijvoorbeeld bij toekomstige doorrekeningen hoger ingeschaald omdat zowel het feitelijk rendement en de discontovoet op onderwijs voorlopig op 5% wordt gezet? Kan de Minister daarbij ook in overleg treden met het Centraal Planbureau? Hoe gaat de Minister de resultaten van de Tijdelijke Commissie Breed Welvaartsbegrip meenemen in het vervolg voor het bepalen van de discontovoet en de waardering van risico's bij publieke investeringsprojecten?